UDK 616 – 053.2
CODEN PCROE6
Vol. 60 No 4 2016
ISSN 1330 – 1403

PAEDIATRIA CROATICA

Časopis Hrvatskog pedijatrijskog društva i Hrvatskog društva za školsku i sveučilišnu medicinu Hrvatskog liječničkog zbora

The Journal of the Croatian Paediatric Society and the Croatian Society for School and University Medicine of Croatian Medical Association

Paediatr Croat. – Godište 60 Zagreb, listopad-prosinac 2016. Broj 4 (str. 127 – 174)

UREDNIČKI SAVJET – EDITORIAL COUNCIL

Prof. dr. sc. Vladimir Ahel – Rijeka, prof. dr. sc. Vjekoslav Krželj – Split, prof. dr. sc. Goran Roić – Zagreb, prof. dr. sc. Sanja Kolaček – Zagreb, mr. sc. Tomislav Gojmerac – Zagreb, Alemka Jaklin Kekez, dr. med. – Zagreb, Franciska Lančić, dr. med. – Ivanec, mr. sc. Tonka Čavlek – Zagreb

UREDNIČKI ODBOR – EDITORIAL BOARD

Darko Antičević, Nina Barišić, Jagoda Dabo Deželin, Andrea Dasović Buljević, Marija Džepina, Josip Grgurić, Vesna Jureša, Ivan Malčić, Branka Puškarić Saić, Darko Richter, Marijan Saraga, Mirko Žganjer

GLAVNA UREDNICA / EDITOR-IN-CHIEF

Ingeborg Barišić, Zagreb

POMOĆNICA UREDNICE / ASSISTANT EDITOR

Katja Dumić Kubat, Zagreb

POČASNI UREDNIK / EDITOR EMERITUS

Duško Mardešić, Zagreb

TAJNICA UREDNIŠTVA / SECRETARY

Martina Bošnjak

Lektorica za hrvatski jezik / Croatian language editor

Marija Jurela

Lektorica za engleski jezik / English language editor

Antonija Redovniković

Slog / Typesetting

DENONA d.o.o., Getaldićeva 1, Zagreb

Tisak / Printed by

DENONA d.o.o., Getaldićeva 1, Zagreb

NAKLADA 900 primjeraka

Izdavanje ovog časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Izdavač / Editor

KLINIKA ZA DJEČJE BOLESTI ZAGREB, KLAIĆEVA 16, ZAGREB

Reprodukcija: SANDRO BOTTICELLI (1445.-1510.): *Gospa s djetetom ili Madona od knjige*
Alessandro di Mariano di Vanni Filipepi, poznat kao Sandro Botticelli, bio je talijanski slikar rane renesanse. Pripadao je firentinskoj školi pod pokroviteljstvom Lorenza de' Medicija, pokretu koji će nepunih stotinu godina kasnije Giorgio Vasari opisati u svom *Životu Sandra Botticellija* kao "zlatno doba". Sve do kraja 19. stoljeća Botticelli nije uživao zasluženi ugled, no od toga vremena u njegovom se djelu prepoznaje gracioznost linearne perspektive slikarstva rane renesanse. Među najpoznatija Botticellijeva djela spadaju *Rođenje Venere* i *Proljeće*.

Reproduction: SANDRO BOTTICELLI (1445-1510): *The Virgin and Child* or *The Madonna of the Book*
Alessandro di Mariano di Vanni Filipepi, known as Sandro Botticelli, was an Italian painter of the Early Renaissance. He belonged to the Florentine School under the patronage of Lorenzo de' Medici, a movement that Giorgio Vasari would characterize less than a hundred years later in his *Vita of Sandro Botticelli* as a 'golden age'. Botticelli's posthumous reputation suffered until the late 19th century; since then, his work has been seen to represent the linear grace of Early Renaissance painting. Among Botticelli's best-known works are *The Birth of Venus* and *Primavera*.

UDK 616 – 053.2
CODEN PCROE6
ISSN 1330 – 1403

PAEDIATRIA CROATICA

Vol. 60 • Listopad-Prosinac/*October-December* 2016. • Broj/*No* 4

SADRŽAJ / *CONTENT*

IZVORNI ZNANSTVENI RAD / *ORIGINAL SCIENTIFIC PAPERS*

Ivo Jurić, Petra Smoje, Zenon Pogorelić, Davor Todorić, Miro Jukić, Dubravko Furlan
Čimbenici ishoda liječenja traume parenhimskih organa trbuha u djece liječene u Zavodu za dječju kirurgiju od 2000.-2015. godine
Factors of parenchymal organ injury treatment outcome in children at Department of Pediatric Surgery, Split University Hospital Center during the 2000-2015 period 127

Katija Kalebić Jakupčević, Ina Reić Ercegovac
Dobne i spolne razlike u depresivnosti kod djece i adolescenata na području grada Splita
Age and gender differences in depression among children and adolescents from the city of Split 133

Mateja Kunješić Sušilović, Ivan Prskalo, Marjeta Mišigoj-Duraković
The dynamics of nutritional status indicators in elementary school children
Dinamika pokazatelja stanja uhranjenosti u osnovnoškolaca 140

Sanja Skočić Mihić, Snježana Sekušak Galešev
Metrijske karakteristike Upitnika predškolske inkluzije
Metric characteristics of the Preschool Inclusion Questionnaire 146

PREGLED / *REVIEW*

Gordana Stipančić, Marija Požgaj Šepec, Lavinia La Grasta Sabolić
Sindrom Prader Willi - pregled kliničkih i endokrinoloških osobitosti i mogućnosti liječenja
Prader-Willi syndrome – clinical and endocrinological characteristics and treatment options 153

Renata Zrinski Topić, Jasna Leniček Krleža
D-dimer: kako pravilno tumačiti nalaz
How to interpret D-dimer finding correctly 161

DRUŠTVENE VIJESTI / *SOCIETY NEWS* 167

Časopis Hrvatskog pedijatrijskog društva i Hrvatskog društva za školsku i sveučilišnu medicinu Hrvatskog liječničkog zbora
The Journal the Croatian Pediatric Society and the Croatian Society for School and University Medicine of the Croatian Medical Association
Izdavač/Editor: Klinika za dječje bolesti Zagreb, 10000 Zagreb, Klaićeva 16

Paediatr Croat. Godište 60 • Zagreb, listopad–prosinac 2016. • Broj 4 (str. 127–174)

Paediatr Croat. 2016;60:146-52
IZVORNI ZNANSTVENI RAD / *ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER*
www.paedcro.com
http://dx.doi.org/10.13112/PC.2016.22

Metrijske karakteristike Upitnika predškolske inkluzije

Sanja Skočić Mihić[1], Snježana Sekušak Galešev[2]

Istraživanja pokazuju da kakvoća inkluzije predškolske djece i njihova kompetentnost za rad u skupinama ovisi o pozitivnim stavovima odgajatelja prema uključenosti predškolske djece s teškoćama kao i njihovoj kompetentnosti za rad u inkluzivnim skupinama. U Republici Hrvatskoj nedostaju mjerni instrumenti koji bi ispitivali stavove odgajatelja prema predškolskoj inkluziji. Cilj istraživanja bio je konstruirati mjerni instrument koji ispituje stavove odgajatelja prema predškolskoj inkluziji te utvrditi njegove metrijske karakteristike. U istraživanju je sudjelovalo 476-ero odgajatelja zaposlenih u vrtićima Primorsko-goranske županije. Primijenjen je Upitnik stavova odgajatelja prema predškolskoj inkluziji, dvofaktorske strukture: (1) stav prema predškolskoj inkluziji i (2) samoprocijenjena kompetentnost za rad s djecom s teškoćama. Ovo je prvo takvo istraživanje u nas i pokazuje da odgajatelji imaju pozitivan stav prema predškolskoj inkluziji, a neodlučni su u procjeni osobne kompetentnosti za rad s djecom s teškoćama, što je u skladu s inozemnim istraživanjima. Pozitivniji stav odgajatelja prema predškolskoj inkluziji povezan je s višom razinom samoprocijenjenih kompetencija za rad s djecom s teškoćama, a ukupni rezultat na upitniku je indeks proinkluzivosti odgajatelja. Na temelju rezultata dobivenih primjenom upitnika moguće je: (1) utvrđivanje proinkluzivnih stavova odgajatelja i vrtića, (2) educiranje i pripremanje djelatnika vrtića čiji indikatori upućuju na nižu razinu proinkluzivnosti, (3) mjerenje i evaluiranje programa stručnih usavršavanja usmjerenih na jačanje kompetencija odgajatelja za rad s djecom s teškoćama u redovitim skupinama.

Ključne riječi: dijete, predškolsko; upitnik

UVOD

Ranim odgojem i predškolskim obrazovanjem danas je obuhvaćen značajan dio djece predškolske dobi, a među njima sve je veći broj djece s razvojnim teškoćama. Kvalitetan odgojno-obrazovni rad s djecom s teškoćama temelji se na kvalitetnom poučavanju djece, a podrazumijeva visoku razinu uspješnosti djece s teškoćama u svladavanju odgojno-obrazovnih sadržaja (1). U inkluzivnoj edukaciji sadržan je holistički svjetonazor koji uz obrazovni razvitak jednaku važnost pridaje socijalnom i emocionalnom razvitku te razvitku osobne i kolektivne odgovornosti svih sudionika (2).

Zbog toga je profesionalna uloga odgajatelja postala kompleksnija, jer od njih zahtijeva visoku razinu stručnih kompetencija. Pojam „kompetencija" u posljednjem desetljeću zauzima istaknuto mjesto u stručnoj i znanstvenoj literaturi, a postoje brojne definicije toga pojma. U većini definicija kompetencija uključeni su pojmovi kao što su: opća i specifična znanja i vještine za obavljanje određenog posla (3), uz koje *Žižak* (4) uključuje i treći element, a to su osobni potencijali, talenti, odnosno karakteristike osobnosti, što neki definiraju kao dinamičnu kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, međuljudskih i praktičnih vještina te etičkih vrijednosti (5). Učitelji i odgajatelji diljem svijeta moraju steći nove vještine i znanja (6) i moraju pokazati znanja i vještine za poučavanje sve djece, one s teškoćama i one bez njih (7).

Odavno je prepoznato da uspjeh i kakvoća inkluzivne prakse najvećim dijelom ovisi o osobi koja ima glavnu odgovornost za njenu provedbu, a to je učitelj (8, 9, 10), i da su njegovi stavovi prema inkluziji najvažniji prediktor za njenu uspješnost (10, 11, 12). „Stav je stečena, relativno trajna i sta-

[1] Učiteljski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, 51000 Rijeka
[2] Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Adresa za dopisivanje:
Sanja Skočić Mihić, Učiteljski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, 51000 Rijeka

Primljeno/Received: 4. 7. 2016., Prihvaćeno/Accepted: 13. 1. 2017.

bilna organizacija pozitivnih ili negativnih emocija, vrjednovanja i reagiranja prema nekom objektu" (13). Tri su komponente toga stava: afektivna, kognitivna i ponašajna. Afektivna komponenta sadrži osjećajni odnos prema objektu stava, kognitivna uključuje namjere i spremnost za akciju, ponašanje i djelovanje prema objektu stava, a ponašajna sadrži tendenciju da se pristupi akciji u vezi s tim objektom. Pozitivan stav uključuje tendenciju da se objekt stava podrži, pa se govori o tzv. prognostičkoj valjanosti stavova na ponašanje, odnosno pretpostavci da će se pojedinac ponašati u skladu sa svojim stavovima.

Pozitivan stav odgajatelja o tome da je djetetu s teškoćom mjesto u redovitoj ustanovi odgoja i obrazovanja, među njegovim vršnjacima, ima uporište u moralnom pravu na uključenost u redovite programe (14). Prema *Silvermanu* pozitivan stav čine tri komponente: (a) mišljenje odgajatelja da djeca s teškoćama mogu učiti i napredovati, (b) odgajateljev snažan osjećaj samoefikasnosti u poučavanju djece s teškoćama u inkluzivnim okruženjima i (c) međusobna suradnja između odgajatelja i edukacijskog rehabilitatora u edukaciji sve djece, što uključuje sadržajnu komunikaciju o svim aspektima inkluzivne edukacije, a ne samo jednostavnu komunikaciju usmjerenu na rješavanje problema vezanih za određeno dijete s teškoćama (10).

Stavovi su tendencije koje usmjeravaju ponašanje, stoga se brojna istraživanja bave baš stavovima učitelja i odgajatelja. Naime, odgajatelji predškolske djece, kao ključni nositelji odgojno-obrazovnoga rada, svojim stavovima i ponašanjem direktno i indirektno olakšavaju ili ograničavaju implementaciju inkluzivne obrazovne politike. Ponašanje je u skladu sa stavovima, pa se pozitivni stavovi odgajatelja prema edukacijskom uključivanju smatraju temeljem u provedbi inkluzivne edukacije i imaju golem potencijal na odgojno-obrazovne ishode sve djece.

U hrvatskoj praksi predškolske inkluzije rijetka su i nedostatna istraživanja o stavovima odgajatelja i njihovim komponentama, pa se ovo istraživanje, temeljeno na navedenom konceptu Silvermana, usmjerilo na konstrukciju mjernog instrumenta za ispitivanje dviju komponenata stava odgajatelja prema predškolskoj inkluziji te na provjeru njegovih metrijskih karakteristika.

METODA

Ispitanici

Uzorak čini 476-ero odgajatelja zaposlenih u 28 vrtića na području Primorsko-goranske županije, za područje koje je uzorak reprezentativan. Devedeset devet posto odgajatelja ženskog je spola, od 21 do 62 godine života, prosječne dobi od 40 godina. Najveći broj odgajatelja (75%) završio je dvogodišnji studij predškolskog odgoja, 15% trogodišnji, a 8% ima završenu srednju školu. Pola se odgajatelja (51%) izjasnilo da se stručno usavšavala za rad s djecom s teškoćama.

Mjerni instrument

Upitnik stava prema predškolskoj inkluziji sadrži 15 tvrdnji u dvije dimenzije: stav odgajatelja o predškolskoj inkluziji i samoprocijenjena kompetencija odgajatelja za rad s djecom s teškoćama u inkluzivnim skupinama. U kreiranju čestica na dimenziji stava primijenjen je teorijski pristup socijalnog modela. Naglasak je na pravu djeteta na boravak u prirodnom okruženju među vršnjacima, u redovitoj vrtićkoj skupini, odnosno onoj inkluzivnoj. Opisuje ga pet tvrdnji koje se odnose na prednosti uključivanja djece s teškoćama u redovite vrtićke skupine (najbolje bi bilo da sva djeca s teškoćama budu u redovitim skupinama; redovita skupina u dječjem vrtiću djeci s teškoćama može pružiti isto što i posebna skupina; djeca s teškoćama mogu više napredovati u redovitoj skupini nego u posebnim; većini djece s teškoćama korisniji je boravak u redovitim skupinama u vrtiću; i većina djece s teškoćama može slijediti program rada u redovitim skupinama, uz pomoć edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka; dvije tvrdnje koje se odnose na koristi druženja u redovitoj skupini za djecu s teškoćama i za tipičnu djecu i jedna koja naglašava da su po mnogim svojim osobinama djeca s teškoćama jednaka tipičnoj djeci. Dimenziju kompetencije odgajatelja za rad u inkluzivnim skupinama opisuje sedam tvrdnji: smatram se kompetentnom za rad s djecom s teškoćama; motivirana sam za rad s njima u redovitoj skupini; osposobljena sam za rad s djecom s teškoćama; mogu i znam raditi sa svom djecom; s djecom s teškoćama trebam raditi u redovitim skupinama; dovoljno sam informirana o značajkama djece s teškoćama i načinu rada s njima i mogu dobro raditi sa svom djecom. Odgajatelji su procjenjivali stupanj slaganja na ljestvici Likertovog tipa od „uopće se ne slažem" (1) do „potpuno se slažem" (5).

Postupak

Istraživanje je provedeno u dječjim vrtićima na području Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije. Prikupljeni su podatci o broju vrtića koji djeluju u županiji, poštom su poslana 643 upitnika svim zaposlenim odgajateljima na adrese dječjih vrtića, a vraćena su 482 ispunjena upitnika. U obradu je uključeno 476 valjano popunjenih upitnika, što čini 74% ukupne populacije odgajatelja u Primorsko-goranskoj županiji.

Metode obrade podataka

Podatci su obrađeni statističkim programom SPSS 19. Izračunati su osnovni statistički parametri na varijablama upitnika. Eksploratornom faktorskom analizom utvrdila se njegova latentna struktura, izračunati su koeficijenti pouzdanosti

(Cronbach's α) na faktorima te Pearsonov koeficijent korelacije za utvrđivanje povezanosti među dobivenim faktorima.

Rezultati i rasprava

Metrijske karakteristike upitnika provjerene su nakon utvrđivanja njegove faktorske strukture. Unutarnja konzistentnost rezultata mjerenja (alfa=0.90) govori o visokoj pouzdanosti mjernog instrumenta. Raspon rezultata na sumarnoj varijabli (min=1, max=4,88) upućuje na visoku osjetljivost upitnika, koja može razlikovati odgajatelje s pozitivnim i negativnim stavom prema uključivanju djece s teškoćama.

Najmanji varijabilitet odgovora dobiven je na prve dvije čestice, na kojima je utvrđen najveći prosječan rezultat. Najviše aritmetičke sredine rezultata imaju varijable koje opisuju koristi što ih imaju djeca s teškoćama i tipična djeca u inkluzivnim skupinama, a to upućuje na pozitivan stav prema predškolskoj inkluziji. Najniže vrijednosti imaju varijable koje opisuju osposobljenost, kompetentnost i informiranost o značajkama ove djece i načinima rada s njima, što upućuje na nedovoljan osjećaj autoefikasnosti za rad u inkluzivnim skupinama (tablica 1).

TABLICA 1. Osnovni statistički pokazatelji Upitnika stava prema predškolskoj inkluziji

Upitnik stava prema preškolskoj inkluziji	N	M	SD
Druženje s djecom s teškoćama korisno je za tipičnu djecu.	470	4,115	,856
Druženje s ostalom djecom u redovnoj skupini je za djecu s teškoćama korisnije nego druženje s djecom u posebnim skupinama.	470	4,104	,815
Većini djece s teškoćama korisniji je boravak u redovnim skupinama u vrtiću.	471	3,951	,915
Većina djece s teškoćama može slijediti program rada u redovnim skupinama uz pomoć edukacijskog rehabilitatora.	470	3,777	,921
Djeca s teškoćama mogu više napredovati u redovnoj skupini nego u posebnim skupinama.	471	3,737	,919
S djecom s teškoćama trebam raditi u redovnim skupinama.	462	3,584	1,029
Mogu kvalitetno raditi sa svom djecom.	467	3,467	,969
Po mnogim svojim osobinama djeca s teškoćama jednaka su tipičnoj djeci.	465	3,437	1,063
Mogu i znam raditi sa svom djecom.	462	3,370	1,067
Motivirana sam za rad s djecom s teškoćama u redovnoj skupini.	463	3,252	1,110
Najbolje bi bilo da sva djeca s teškoćama budu u redovnim skupinama.	468	3,205	1,108
Redovna skupina u dječjem vrtiću djeci s teškoćama može pružiti isto što i posebna skupina.	469	3,141	1,080
Dovoljno sam informirana o značajkama djece s teškoćama i načinu rada s njima.	472	2,892	1,002
Smatram se kompetentnom za rad s djecom s teškoćama .	467	2,807	1,075
Osposobljena sam za rad s djecom s teškoćama.	457	2,333	1,077

Za utvrđivanje latentne strukture upitnika stava prema predškolskoj inkluziji obavljena je eksplorativna faktorska analiza, oblimin rotacija uz ekstrakciju faktora metodom najveće sličnosti („*maximum likehood*"). Za određivanje značajnih faktora primijenjen je Cattelov grafički prikaz opadanja vrijednosti karakterističnog korijena (*scree plot*).

Dobivena su dva faktora koji imaju karakteristične korijene veće od jedan (prvi 6,197, drugi 2,246), kumulativna varijanca prvog faktora je 41,316% i drugog 14,974% i objašnjavaju 56% varijance u odnosu na cjelokupan prostor manifestnih varijabli (tablica 2).

Na prvom faktoru (alfa= 0,89, n=9) najviše saturacije imaju varijable koje opisuju prednosti smještaja djece s teškoćama u redovite skupine, njihovo bolje napredovanje i korist koju imaju od druženja s tipičnom djecom u ovim skupinama. Ostale varijable opisuju dobrobiti za djecu s teškoćama smještajem u redovitoj skupini, jer je to za njih najbo-

TABLICA 2. Faktorska struktura Upitnika stava prema predškolskoj inkluziji

FAKTOR STAVA PREMA PREDŠKOLSKOJ INKLUZIJI	1
Većini djece s teškoćama korisniji je boravak u redovnim skupinama u vrtiću.	,862
Djeca s teškoćama mogu više napredovati u redovnoj skupini nego u posebnim skupinama.	,814
Druženje s ostalom djecom u redovnoj skupini je za djecu s teškoćama korisnije nego druženje s djecom u posebnim skupinama.	,806
Većina djece s teškoćama može slijediti program rada u redovnim skupinama uz pomoć edukacijskog rehabilitatora.	,700
Najbolje bi bilo da sva djeca s teškoćama budu u redovnim skupinama.	,634
Redovna skupina u dječjem vrtiću djeci s teškoćama može pružiti isto što i posebna skupina.	,618
Druženje s djecom s teškoćama korisno je za tipičnu djecu.	,605
Po mnogim svojim osobinama djeca s teškoćama jednaka su tipičnoj djeci.	,528
S djecom s teškoćama trebam raditi u redovnim skupinama	,515
FAKTOR SAMOPROCJENJENE KOMPETENCIJE ZA RAD S DJECOM S TEŠKOĆAMA	**2**
Smatram se kompetentnom za rad s djecom s teškoćama.	,802
Osposobljena sam za rad s djecom s teškoćama.	,737
Mogu i znam raditi sa svom djecom.	,733
Mogu kvalitetno raditi sa svom djecom.	,681
Dovoljno sam informirana o značajkama djece s teškoćama i načinu rada s njima.	,614
Motivirana sam za rad s djecom s teškoćama u redovnoj skupini.	,508

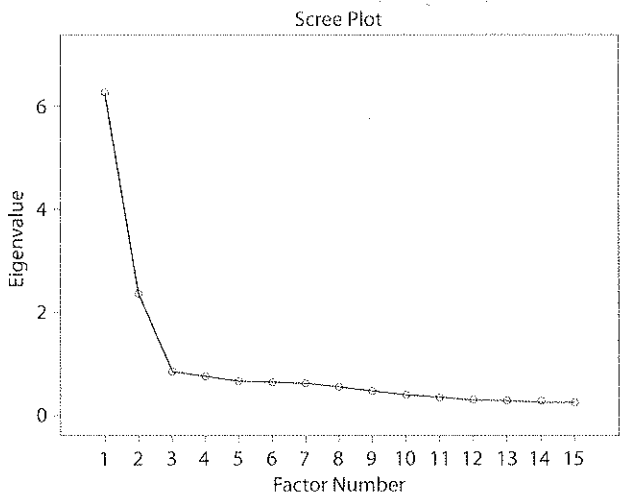

SLIKA 1. Scree plot

lje i pruža im isto što i posebna skupina. Također im pruža ostale segmente uključivanja, kao mogućnost da slijede program uz pomoć edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka, a druženje s njima koristi i tipičnoj djeci, jer odgajtelji smatraju da su po svojim osobinama jednaka tipičnoj djeci pa stoga on s njima treba raditi u redovitim skupinama. Posljednja tvrdnja ima zasićenja na oba faktora upitnika, a na drugom faktoru ima nisko zasićenje (=0,30), jer je rečenica oblikovana u prvom, a ostale u trećem licu. Stoga se predlaže da se pri budućoj primjeni upitnika ova tvrdnja preoblikuje u rečenicu: „Odgajatelj treba raditi s djecom s teškoćama u redovitoj skupini".

Varijable ovog faktora opisuju prednosti uključivanja djece s teškoćama u redovite skupine u usporedbi s posebnim skupinama, mogućnost njihovog napredovanja i koristi od druženja za svu djecu pa se stoga imenuje faktorom Stava prema predškolskom uključivanju.

U saturaciji drugog faktora (alfa= 0.84, N=6) sudjeluju tvrdnje sadržaj kojih se kreće od općenitih prema specifičnim izjavama o znanjima, vještinama i osobnim interesima odgajatelja za rad s djecom s teškoćama. Najviše zasićenje na ovom faktoru ima tvrdnja o kompetentnosti odgajatelja za rad s djecom s teškoćama, a iduće prema koeficijentu zasićenja faktora odnose se na samoprocijenjenu osposobljenost, stručnost u radu, informiranost o značajkama djece s teškoćama i motiviranost za rad s njima. Sve tvrdnje su u prvom licu i odnose se na samoprocjenu odgajatelja o osobnoj kompetenciji, osposobljenosti, informiranosti i motiviranosti za rad s djecom s teškoćama. A procjena profesionalne kompetentnosti je subjektivni fenomen, ovisi o vlastitom doživljaju, jer osoba sama procjenjuje zna li određeni posao i može li ga uspješno obaviti (3). Drugi faktor se imenuje faktorom Samoprocijenjene kompetentnosti za rad s djecom s teškoćama.

Distribucija rezultata na linearnom kompozitu Stava prema predškolskom uključivanju je negativno asimetrična (p<-0,5) i znači svrstavanje većeg broja rezultata na višim vrijednostima i manji broj nižih rezultata, što je karakteristika socijalno poželjnih odgovora (16), dok je distribucija rezultata na linearnom kompozitu Samoprocijenjene kompetencije za rad s djecom s teškoćama simetrična (p=0,06) i leptokurtična (p>3) te pomaknuta udesno.

Prema srednjim vrijednostima faktora može se utvrditi da odgajatelji pokazuju tendenciju pozitivnog stava prema predškolskoj inkluziji (M=3,67; SD=0,72) radi uviđanja prednosti koje one pružaju, a neodlučni u procjeni osobne učinkovitosti za rad s djecom s teškoćama (M=3,02; SD=0,79). Da odgajatelji podržavaju koncept inkluzije, ali su neodlučni u procjeni svojih sposobnosti u njegovoj implementaciji, potvrdili su i *Cook i sur.* (17). Oni uviđaju koristi inkluzije za tipičnu djecu i djecu s teškoćama, ali se razlikuju u sposobnosti oblikovanja inkluzivnih okruženja, u kojima se mogu postići ove koristi (18) i smatraju da ih je ekstremno teško provesti u praksi (13).

Odgajatelji koji su sudjelovali u ovom istraživanju imaju pozitivan stav i podržavaju inkluziju, kao i odgajatelji u visokorazvijenim zemljama (19, 20, 21, 22, 23). Usprkos tome, rijetki se odgajatelji osjećaju kompetentnima za tu profesionalnu ulogu (24). Oni deklarativno prihvaćaju inkluziju kao adekvatnu mogućnost, ali ne iskazuju dovoljnu spremnost za njeno provođenje (22, 24) i neodređeni su u percepciji svojih sposobnosti za rad i poučavanje djece s teškoćama (23). Odgajatelji su najzabrinutiji oko toga imaju li vremena i resursa za inkluzivni rad (25), a tek jedna trećina odgajatelja/učitelja vjeruje da ima adekvatne vještine za primjenu inkluzivne prakse, odnosno vrijeme, pripremljenost, potporu i vještine potrebne za uspješno poučavanje (21), a zabrinjava ih i nedostatak znanja o djeci s teškoćama (26). Ako odgajatelj percepira da mu nedostaje znanja u brizi o potrebama djece s teškoćama, to utječe na njegovu sposobnost da osigura inkluzivno okruženje (26).

Stav prema predškolskoj inkluziji i samoprocijenjena kompetencija za rad s djecom s teškoćama u odgajatelja su statistički značajno povezani (r=0,47, p<0,01). Odgajatelji koji imaju pozitivan stav prema predškolskoj inkluziji djece s teškoćama procjenjuju se kompetentnijima za rad s njima. Stoga je ukupan rezultat na upitniku indeks proinkluzivnosti odgajatelja. Kako su baš oni ključni u implementaciji inkluzije, njihova spremnost za primjenu inkluzivne politike indikator je proinkluzivnosti i na razini ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Slična povezanost stava i samoefikasnosti odgajatelja utvrđena je i u drugim istraživanjima. Potvrđena je direktna povezanost pozitivnog stava odgajatelja s njegovom sposob-

nošću da prihvati potpunu inkluzivnu praksu (31,32), s njegovom spremnošću da uključi djecu s teškoćama u redovite predškolske programe (33) kao i povezanost njegovog mišljenja o vlastitim sposobnostima poučavanja djece s lakšim teškoćama koja su sklona odbijanju uključivanja (34).

Ovo istraživanje pokazuje da odgajatelji Primorsko-goranske županije podržavaju inkluzivnu praksu i inkluzivne vrijednosti, no nedostaju im potrebne kompetencije u provedbi inkluzivne prakse. Mnogi autori smatraju da učitelji i odgajatelji nemaju potrebnu razinu kompetencija zbog nedostatne edukacije tijekom studija (2, 11, 22, 27, 28, 29, 30), jer pripreme za rad s djecom s teškoćama nema ili je ograničena na samo jedan obvezni kolegij (15, 23, 24). Nedostatno je i stručno usavršavanje, o čemu govore i rezultati ovog istraživanja, jer gotovo polovina anketiranih odgajatelja nije sudjelovala u stručnom usavršavanju za rad s djecom s teškoćama.

Pozitivni stavovi odgajatelja prema predškolskoj inkluziji mogu osigurati i potaknuti praksu koja u širem smislu jamči uspješnu inkluziju sve djece (12), dok se negativni stavovi odgajatelja prema djeci s teškoćama i općenito prema osobama s invaliditetom povezuju s njihovim shvaćanjem kako im je nemoguće osigurati inkluzivno okruženje (35).

Budući da su mjerni instrumenti koji ispituju stavove odgajatelja prema predškolskoj inkluziji oskudni, ovo je empirijsko istraživanje potvrdilo konstrukciju i validaciju mjernog instrumenta dobrih metrijskih karakteristika. I primjena upitnika u inkluzivnoj praksi pridonosi politici inkluzivnosti. Praktične implikacije su: (1) utvrđivanje indeksa proinkluzivnosti odgajatelja i vrtića, (2) educiranje i pripremanje djelatnika vrtića čiji indikatori upućuju na nižu razinu proinkluzivnosti, (3) mjerenje i evaluiranje programa stručnih usavršavanja usmjerenih na jačanje kompetencija odgajatelja za rad s djecom s teškoćama u redovitim skupinama. Na taj način upravljačke strukture na razinama ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kao i na lokalnoj i nacionalnoj razini mogu planirati programe i načine potpore odgajateljima u implementaciji inkluzivne obrazovne politike.

ZAKLJUČAK

Utvrđene su metrijske karakteristike upitnika o stavu odgajatelja prema predškolskoj inkluziji opisanoga sa dvije dimenzije, među kojima postoji visoka pozitivna korelacija. Odgajatelji podržavaju generalni koncept inkluzije, ali su neodlučni oko osobne osposobljenosti za uspješnu primjenu inkluzivne prakse.

Rezultati potvrđuju dosadašnja inozemna istraživanja o uskoj povezanosti pozitivnih stavova odgajatelja prema inkluziji s korpusom njihova znanja i kompetencija za rad s djecom s teškoćama. Nalazi evidentno upućuju na potrebu jačanja kompetencija odgajatelja za rad s djecom s teškoćama u inkluzivnim skupinama. Iako je pozitivan stav odgajatelja prema predškolskom uključivanju dobro polazište za oblikovanje inkluzivnih okruženja, nužno je odgajateljima osigurati adekvatno prijediplomsko i dodatno permanentno stručno usavršavanje, usmjereno na podizanje razina njihove kompetencije za rad s djecom s teškoćama.

Mjerni instrument ima dobre metrijske karakteristike i u daljnjim primjenama potrebna je samo jedna izmjena. U varijabli „S djecom s teškoćama trebam raditi u redovitim skupinama" potrebno je riječ „trebam" zamijeniti s izrazom „odgajatelj treba". Konstrukcijom ovog mjernog instrumenta omogućeno je ispitivanje stavova odgajatelja u hrvatskoj inkluzivnoj praksi, odnosno indeks proinkluzivnosti odgajatelja temeljem čega se može planirati uključivaje djece s teškoćama ili edukacija djelatnika u manje proinkluzivnim sredinama. Njime se također mogu evaluirati različiti oblici stučnog usavršavanja odgajatelja za rad s djecom s teškoćama u inkluzivnim skupinama. Potrebno je uzeti u obzir da iako je uzorak obuhvatio dvije trećine odgajatelja Primorsko-goranske županije, on nije reprezentant ukupne populacije odgajatelja. Stoga se predlaže primjena upitnika za praćenje proinkluzivnih stavova u razvoju inkluzivne prakse i dodatna validacija mjernog instrumenta na reprezentativnom uzorku odgajatelja Republike Hrvatske.

NOVČANA POTPORA/*FUNDING*

Nema/*None*

ETIČKO ODOBRENJE/*ETHICAL APPROVAL*

Nije potrebno/*None*

SUKOB INTERESA/*CONFLICT OF INTEREST*

Autori su popunili *the Unified Competing Interest form na www.icmje.org/coi_disclosure.pdf (dostupno na zahtjev)* obrazac i izjavljuju: nemaju potporu niti jedne organizacije za objavljeni rad; nemaju financijsku potporu niti jedne organizacije koja bi mogla imati interes za objavu ovog rada u posljednje 3 godine; nemaju drugih veza ili aktivnosti koje bi mogle utjecati na objavljeni rad./*All authors have completed the Unified Competing Interest form at www.icmje.org/coi_disclosure.pdf (available on request from the corresponding author) and declare: no support from any organization for the submitted work; no financial relationships with any organizations that might have an interest in the submitted work in the previous 3 years; no other relationships or activities that could appear to have influenced the submitted work.*

LITERATURA

1. Blaton LP, Sindelar PT, Correa VI. Models and measures od beginning teacher quality. J Spec Education. 2006;40:115-27.
2. Sunko E. Gledišta studenata učiteljskih i nastavničkih studija o integraciji i inkluziji djece s posebnim potrebama. Napredak. 147;209-21.
3. Ricijaš N, Huić A, Branica V. Zadovoljstvo studijem i samoprocjena kompetentnosti studenata nekih pomagačkih profesija. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 2006;42:51-68.

4. Žižak A. Elementi profesionalne kompetentnosti socijalnih pedagoga. Kriminologija i socijalna integracija. 1997;5:1-10.
5. Novović T. Predškolstvo u kontekstu Bolonjskih promjena. Sociološka luča. 2010;4:106-22.
6. Fallon M, Zhang J, Kim EJ. Using course assesments to train tachers in functional behavior assessment and behavioral intervention plan techniques. J Int Assoc Spec Education. 2011;12:50-8.
7. DeVore S, Russell K. Early childhood education and care for cildren whit disabilities: Facilitating inclusive practice. Early Childhood Educ J. 2007; Doi:10.1007/s10643-006-0145-4
8. Norwich B. The relationship between attitudes to the integration of children with special education needs and wider socio-political views: a US-English comparation, Eur J Spec Needs Educ. 1997;9:91-106.
9. Cerić H. Kontinum shvatanja o inkluzivnom obrazovanju. U: Problemi djece i omladine u kontekstu ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, 2007;189. Dostupno: http://www.djete.org/pdf/Book_bos.pdf#page=57
10. Silverman JC. Epistemological beliefs and attitudes toward inclusion in pre-service teachers. Teacher Educ Spec Educ. 2007;30:42-51.
11. Sze S. A literature review: Pre-service teachers' attitudes toward students with disabilities. Education. 2009;130:53-6.
12. Sharma U, Folin C, Loreman T, Earle C. Pre-service teachers' attitudes, conserns and sentiments about inclusive education: an international comparation of the novice pre-service teachers. Int J Spec Educ. 2006;21:80-93.
13. Petz, B. (ur.) Psihologijski rječnik. Zagreb: Prosvjeta, 1992.
14. Sainato DM, Lyon SR. Promoting successful mainstreaming transitions for handicapped preschool children. J Early Interven. 1989;13:305-14.
15. Skočić Mihić S. Spremnost odgajatelja i faktori podrške za uspješno uključivanje djece s teškoćama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje (doktorska disertacija). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2011.
16. Lončarić D. UniStat: Primjena statističkih metoda u stručnom i nastavnom radu visokoškolskih nastavnika. Rijeka: MudRi IT akademija Sveučilišta u Rijeci, 2009.
17. Cook BG, Cameron DL, Tankerslay M. Inclusive teachers' attitudinal ratings of their students with disabilities. J Spec Educ. 2007;40:230-8.
18. Lieber J, Capell K, Sandall S, Wolfberg P, Horn E, Beckman. Inclusive preschool programs: teacher's beliefs and practice. Early Childhood Res Quartery. 1998;13: 87-105.
19. Avramidis E, Norwich B. Teachers' attitudes towards integration/inclusion: a review of the literature. Eur J Spec Needs Educ. 2002;17:129-47.
20. Cornoldi C, Terreni A, Scruggs TE, Mastropieri MA. Teacher attitudes in Italy after twenty years of inclusion. Rem Spec Educ. 1998;19:350-56.
21. Scruggs TE, Mastropieri MA. Teacher perceptions of mainstreaming/ inclusion, 1958-1995: A research synthesis. Exceptional Children. 1996;63:59-74.
22. Stanisavljević-Petrović Z, Stančić M. Stavovi i iskustva vaspitača o radu s decom sa posebnim potrebama. Pedagogija. 2010;65:451-461.
23. McHatton PA, McCray E. Inclination toward inclusion: Perceptions of elementary and secondary education teacher candidates. Action in Teacher Education. 2007;29:25-32.
24. Bouillet, D. Ključne kompetencije u odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju: U Pedagogija i društvo znanja, Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2008, 37-45.
25. Bailey DB, McWilliam RA, Buysse V, Wesley PW. Inclusion in the the context of competing values in early childhood education. Early Childhood Res Quarterly. 1998;13:27-47.
26. Dinnebeil LA, McInerney W, Fox C, Juchartz Pendry K. An analysis of the perceptions and characteristics of childcare personnel regarding inclusion of young children with special needs in community-based programs. Top Early Childhood Spec Educ. 1998;18:118-28.
27. Espinoza LM, Gillam RB, Busch RF, Patterson SS. Evaluation of an in-service model to train child care providers about inclusion. Office of Special Education and Rehabilitation Services (ED), Washington, DC, 1997.
28. Conderman G, Johnston-Rodriguez S. Beginning teachers' views of their collaborative roles. Preventing School Failure. 2009;53:235-44.
29. Jones H, Rapport M. Inclusive early childhood education. Educating Children With Disabilities. 1997;30:57-61.
30. Skočić Mihić S, Lončarić D, Kolumbo M, Perger S, Nastić M, Trgovčić E. Samoprocijenjene kompetencije studenata učiteljskog studija za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Napredak. 2014;154:303-322.
31. Stoiber KC, Gettinger M, Goetz D. Exploring factors influencing parents' and early childhood practitioners' beliefs about inclusion. Early Childhood Res Quarterly. 1998;13:107-24.
32. Devore S, Hanley-Maxwell C.„I wanted to see if we could make it work: perspectives on inclusive child care. Exceptional Chidren. 2000;66:241-55.
33. Mulvihill BA, Shearer D, Van Horn ML. Training, experiance, and child care providers' perceptions of inclusion. Early Childhood Res Quarterly. 2002;17:197-215.
34. Podell DM, Soodak LC. Teacher Efficacy and Bias in Special Education Referrals'. J Educ Res. 1993;86:247-53.
35. Killoran I, Tymon D, Frempong G. Disabilities and inclusive practices with Toronto preschools. Int J Inclusive Educ. 2007;1:81-95.

Psihijatr Croat. 2016;50:146-52

SUMMARY

Metric characteristics of the Preschool Inclusion Questionnaire

Sanja Skočić Mihić, Snježana Sekušak Galešev

Literature data show the quality of preschool inclusion to depend on positive attitudes of preschool teachers toward inclusion of kindergarten children with developmental disabilities and on their competence for work with inclusion groups. In Croatia, measuring instruments to test teacher attitudes toward preschool inclusion are lacking. Therefore, the objective of the study was to develop a measuring instrument intended for testing preschool teacher attitudes toward inclusion of kindergarten children and to determine its metric characteristics. The study included 476 teachers working in the Primorje-Gorski Kotar County kindergartens. The preschool teacher attitudes toward preschool inclusion were tested by the Preschool Inclusion Questionnaire of bifactorial structure: 1) attitude toward preschool inclusion; and 2) self-assessment of competence for work with children with developmental disabilities. Results of the study as the first one on the topic in Croatia showed the preschool teachers to foster positive attitude toward preschool inclusion, while being indecisive in self-assessment of their personal competence for work with children with developmental disabilities, which is consistent with international literature reports. The more positive attitude of kindergarten teachers toward preschool inclusion was related to the higher level of self-perceived competence for work with children with disabilities, while the questionnaire total score represented the teacher inclusion index. The results obtained by the questionnaire can be used to determine kindergarten teachers' attitudes toward inclusion; to introduce additional training and education of kindergarten teachers showing lower level of inclusion competences; and to measure and evaluate programs of professional training to strengthen teacher competences for work with children with disabilities in regular kindergarten groups.

Key words: child, preschool; surveys and questionnaires

PAEDIATRIA CROATICA

www.paedcro.com

Izdavač

Časopis PAEDIATRIA CROATICA u vlasništvu je Hrvatskog pedijatrijskog društva i Hrvatskog društva za školsku i sveučilišnu medicinu. Časopis izlazi četiri puta na godinu, a tiska ga Klinika za dječje bolesti Zagreb, Klaićeva 16, 10000 Zagreb, Hrvatska. Copyright © Hrvatskog pedijatrijsko društvo i Hrvatsko društvo za školsku i sveučilišnu medicinu.

Čitateljstvo

Časopis je namijenjen općim pedijatrima, subspecijalistima različitih grana pedijatrije, neonatolozima, obiteljskim liječnicima i ostalim zdravstvenim djelatnicima koji brinu o djeci.

Indeksiranost

- *Embase/ExcerptaMedica, Amsterdam*
- *Index Copernicus*
- *ScientificCommons*
- *EBSCOhost*
- *Abstracts Journal, All-Russian Institute for Scientific and Technical Information (VINITI)*
- *Scopus*
- *Hrčak*
- *Electornic Journals Online Library (EJOL)*
- *Geneva Foundation for Medical Education and Research*

Vizija časopisa

PAEDIATRIA CROATICA je službeni recenzirani časopis Hrvatskoga pedijatrijskog društva i Hrvatskoga društva za školsku i sveučilišnu medicinu. U prvom broju časopisa koji je izišao 1956. godine urednik dr. Feđa Fischer Sartorius ocrtava viziju i ciljeve ovoga časopisa te navodi kako će časopis objavljivati izvorne radove o razvoju, patologiji i skrbi djece od prenatalnog razdoblja do njihove potpune biologijske, emocionalne i društvene zrelosti. Časopis nastavlja s ovom vizijom objavljujući izvorne znanstvene radove, klinička i laboratorijska zapažanja, prikaze bolesnika i pregledne radove o medicinskom napretku u pedijatriji i zdravstvenoj skrbi djece. U časopisu se isto tako objavljuju stajališta Hrvatskoga pedijatrijskog društva i Hrvatskoga društva za školsku i sveučilišnu medicinu, komentari, pisma Uredništvu, te suplementi. Obuhvaćeni su i radovi važni za pedijatriju iz područja kao što su kirurgija, stomatologija, prehrana, psihologija, psihijatrija, zdravstvena skrb djece, javno zdravstvo, klinička genetika, bazične znanosti, obrazovanje i sociologija.
PAEDIATRIA CROATICA služi kao praktični vodič za trajnu izobrazbu pedijatara, ali isto tako i za autore i čitatelje drugih medicinskih struka koji dijagnosticiraju i liječe bolesti kod dojenčadi i djece.

Paediatria Croatica Online

Online verziji časopisa PAEDIATRIA CROATICA može se pristupiti putem web adrese: http://www.paedcro.com/. Sadržaj *on-line* izdanja jednak je tiskanom. Pristup cjelovitim tekstovima članaka objavljenih u časopisu PAEDIATRIA CROATICA, dvije godine od objavljivanja, ograničen je samo na pretplatnike. Nakon dvije godine cjeloviti tekstovi članaka besplatno su dostupni na mrežnim stranicama časopisa. Na mrežnim stranicama također je moguće pristupiti arhivu časopisa. Radovi se mogu pretraživati po autoru, naslovu ili godini objavljivanja.

Pretplata

Godišnja pretplata za osobe koje žive u R. Hrvatskoj iznosi 250,00 kuna, a za ustanove u Republici Hrvatskoj 350,00 kuna. Sve pojedinačne pretplate uključuju dostavu tiskanog primjerka i pristup elektroničkom izdanju. Pretplata za elektroničko izdanje časopisa za ustanove u R. Hrvatskoj iznosi 300,00 kuna. Za pojedinačne pretplatnike koji žive izvan R. Hrvatske godišnja pretplata iznosi 60 €, a za ustanove 100 €. Za pretplatnike koji žive izvan Europe, uz naknadu od 80 €, moguća je i brza dostava (avionom).

Usluge

Telefonska usluga čitateljima je na raspolaganju između 8 i 16 h. Redakcija se može kontaktirati poštom, telefonom, faksom ili e-mailom: Martina Bošnjak, tajnica časopisa *Paediatria Croatica*, Klinika za dječje bolesti Zagreb, Klaićeva 16, 10 000 Zagreb, Hrvatska, Telefon/Fax: 00-385-1-4600-271, mobitel: 00-385-91-4600268; e-mail: martina.bosnjak78@gmail.com.

Za oglašivače

Reklamni oglasi

Svi reklamni oglasi u časopisu PAEDIATRIA CROATICA moraju se odnositi na medicinu i treba ih odobriti Hrvatsko pedijatrijsko društvo i Hrvatsko društvo za školsku i sveučilišnu medicinu. Želite li svoj reklamni oglas objaviti u časopisu PAEDIATRIA CROATICA molimo da se obratite u tajništvo časopisa.

Publisher

PAEDIATRIA CROATICA is owned by the Croatian Pediatric Society and Croatian Society of School and University Medicine. It is published four times *per* year by Children's University Hospital Zagreb, Klaićeva 16, HR-10000 Zagreb, Croatia.
Copyright © Croatian Pediatric Society, 2010.

Audience

Practicing pediatricians, pediatric subspecialists, neonatologists, family physicians, and other health care professionals that have children in their care.

Indexing

- *Embase/Excerpta Medica, Amsterdam*
- *Index Copernicus*
- *Scientificcommons*
- *EBSCOhost*
- *Abstracts Journal, All-Russian Institute for Scientific and Technical Information(VINITI)*
- *Scopus*
- *Hrčak*
- *Electornic Journals Online Library (EJOL)*
- *Geneva Foundation for Medical Education and Research*

Vision

PAEDIATRIA CROATICA is an official peer-reviewed journal of the Croatian Pediatric Society (HPD – *Hrvatsko pedijatrijsko društvo*) and Croatian Society of School and University Medicine. In the inaugural 1956 issue of the journal, the editor Dr Feđa Fischer Sartorius outlined the journal's vision and objectives saying that the journal will publish original papers on the development, pathology, and health care of children from the prenatal period to their final biological, emotional and social maturity. The journal continues this vision by publishing original research articles, clinical and laboratory observations, case reports and reviews of medical progress in pediatrics and child health. The journal also publishes positions of the Croatian Pediatric Society and Croatian Society of School and University Medicine, commentaries, letters to the Editor, and Supplements. Contributions relevant to pediatrics from the disciplines such as surgery, dentistry, nutrition, psychology, psychiatry, child health services, public health, clinical genetics, basic sciences, education, and sociology are also included.
PAEDIATRIA CROATICA serves as a practical guide for continuing education of pediatricians, but also for authors and readers of other medical professions who diagnose and treat disorders in infants and children.

Paediatria Croatica Online

The online version of PAEDIATRIA CROATICA – http://www.paedcro.com/ publishes online all contents from the print edition. Access to full-text articles in PAEDIATRIA CROATICA is limited to subscribers up to 2 years after publication. After 2 years, full texts of all articles are freely available on the web site. Archives of past issues are also available. Additionally, readers can browse search for subspecialty article collections queries. PAEDIATRIA CROATICA supports and adheres to the guidelines for responsible publishing outline in the DC Principles for Free Access to Science (www.dcprinciples.org).

Subscription

Annual subscription for individuals living in Croatia is 250.00 HRK and for institutions 350.00 HRK. All individual subscriptions include print delivery and online access to the electronic edition. Online subscription for institutions is 300.00 HRK. For European individual subscribers annual subscription is 60 €, and for institutions 100 €. Expedited delivery is available *via* airmail for subscribers outside Europe for an additional 80 €.

Customer Service

Telephone customer service is available between 8:00 A.M. and 4:00 P.M. Customer service can be reached by mail, phone, fax, or e-mail: Paediatria Croatica, Secretary, Children's University Hospital Zagreb, Klaićeva 16, HR-10000 Zagreb, Croatia, Phone/Fax: 00-385-1-4600-271, Cell-phone: 00-385-91-4600268, E-mail: martina.bosnjak78@gmail.com

For Advertisers

Commercial Advertising

All commercial advertising in PAEDIATRIA CROATICA must relate to the practice of medicine and be approved by the Croatian Pediatric Society and Croatian Society of School and University Medicine. If you wish to place commercial advertising in PAEDIATRIA CROATICA, please contact Secretary at the address above.